

การพัฒนาพื้นที่เชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ของชุมชนทุ่งครุ-บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร*

THE DEVELOPMENT OF AN OPERATIONAL AREA USING PARTICIPATORY LEARNING PROCESSES IN THE THUNG KHURU-BANG KHUN THIAN COMMUNITIES, BANGKOK

กัญจนีย์ พุทธิเมธี^{1*}, ศิริก้อย ชุตาทวีสวัสดิ์², สุรัตน์ เพชรนิล³, สุเมธ ท่านเจริญ⁴, วิไลวรรณ ประทุมวงศ์⁵

Kanchanee Phutimatee^{1*}, Sirikoy Chutataweesawas², Surat Pecthnil³, Sumate Tanchareon⁴, Wilaiwam Prathumwong⁵

¹คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹School of Architecture and Design, King Mongkut's University of Technology Thonburi, Bangkok, Thailand

²คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand

³คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

³The School of Liberal Arts (SoLA), King Mongkut's University of Technology Thonburi, Bangkok, Thailand

⁴ศูนย์ส่งเสริมและสนับสนุนมูลนิธิโครงการหลวงและโครงการตามพระราชดำริ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

⁴Royal Project Foundation and King's Recommended Project, Bangkok, Thailand

⁵เซฟติสต์ ฟาร์ม กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

⁵SAFETist Farm, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: kanjaneebud@kmutt.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหาพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชน 2) เพื่อออกแบบพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ และ 3) เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ได้แก่ 1) เจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ 7 คน 2) ครู 5 คน 3) ผู้ปกครอง 13 คน และ 4) นักจัดกิจกรรม 3 คน รวมทั้งสิ้น 28 คน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสำรวจและประเมินพื้นที่การเรียนรู้ 2) แบบสัมภาษณ์ครู และ 3) แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง กระบวนการวิจัยเริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสำรวจ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีชุมชน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่ชุมชนควรพัฒนา 2 ด้าน ได้แก่ พื้นที่ทางกายภาพและกิจกรรมการเรียนรู้ โดยออกแบบให้มีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ชุมชน มีความสะดวก ปลอดภัย เข้าถึงทุกช่วงวัย และมีแนวทางการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ 2 องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วม 2) ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในชุมชน 5 ด้าน ประกอบด้วย 2.1) ความปลอดภัย 2.2) จุดเชื่อมต่อการเดินทาง 2.3) สภาพแวดล้อมใน-นอกพื้นที่ 2.4) แนวทางในการปรับปรุงพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพ และ 2.5) ทักษะการบริหารจัดการพื้นที่และกระบวนการเรียนรู้ ควรส่งเสริมการเดินทางด้วยรถโดยสารสาธารณะ ในการเชื่อมต่อพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชน พัฒนาศักยภาพพื้นที่เชิงธุรกิจและใช้หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในชุมชนร่วมกับโรงเรียน สถานศึกษา รวมถึงการสร้างเครือข่ายพันธมิตรผู้ประกอบการในพื้นที่ร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน ในการพัฒนาเนวศการเรียนรู้ทุกมิติอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้, พื้นที่เชิงปฏิบัติการ, กระบวนการเรียนรู้, การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม, ชุมชนทุ่งครุ - บางขุนเทียน

Abstract

This research aimed to 1) explore the context and challenges of community learning spaces, 2) design appropriate spaces and learning activities, and 3) establish guidelines for the physical development of these learning spaces through participatory action research. The study employed a qualitative approach, with purposive sampling used to select key informants, including 1) seven learning space owners, 2) five teachers, 3) thirteen parents, and 4) three activity organizers, for 28 participants. Research tools comprised 1) a survey and evaluation form for learning spaces, 2) an interview guide for teachers, and 3) an interview guide for parents. The research process involved gathering relevant documents, conducting surveys, interviews, focus group discussions, and organizing community forums. The data were analyzed using content analysis, leading to comprehensive conclusions. The findings revealed that community learning spaces should be developed in two key areas: physical space and learning activities. The design of these spaces should reflect the community's identity, ensuring they are convenient, safe, and accessible to all age groups, and that they incorporate two essential development elements: 1) fostering participatory engagement, and 2) considering five key factors for the collaborative development of learning spaces and activities within the community. These factors include 2.1) safety, 2.2) connectivity to transportation, 2.3) environmental conditions inside and outside the learning space, 2.4) strategies for improving physical learning spaces, and 2.5) skills in managing both the space and the learning processes. The study also recommends promoting the use of public transportation to connect learning spaces within the community, enhancing the business potential of these spaces, and integrating community-based curricula with schools and educational institutions. Additionally, the development of a collaborative network involving local entrepreneurs, alongside partnerships with both public and private sectors, is crucial for fostering a sustainable and comprehensive learning ecosystem.

Keywords: Development of Space Learning, Operational Area, Learning Process, Participatory Learning, Thung Khru – Bang Khun Thian Community

บทนำ

ปัจจุบันความต้องการการเรียนรู้มีการขยายขอบเขตอย่างกว้างขวางและมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งการเรียนรู้ในห้องเรียน การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเรียนรู้ในพื้นที่สาธารณะ พื้นที่การเรียนรู้จึงถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเพิ่มศักยภาพของประเทศ (พีรตร แก้วลาย, 2566) ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) หมายเหตุที่ 12 ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อให้มีคุณภาพผ่านการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570) ในการส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดีและเป็น

มิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้นอกห้องเรียนจากพื้นที่ใกล้ตัว เช่น ในบ้าน ในห้องเรียน และนอกบริเวณโรงเรียน เช่น ไร่ นา โบราณสถาน สถานที่ราชการ สถานประกอบการ ล้วนเป็นทรัพยากรภายในท้องถิ่น เป็นต้น

จากความสำคัญดังกล่าวทำให้เกิดการขยายผลพื้นที่การเรียนรู้จากเดิมในห้องเรียนไปสู่ชุมชน ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community - based learning) ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหาตามหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของชุมชน บริบทวิถีชีวิต และวัฒนธรรม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงในชุมชน ภายใต้การมีส่วนร่วมระหว่างครู ผู้เรียน และกลุ่มคนในชุมชน (กล้า ทองขาว, 2561) ในการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมเรียนรู้ การเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมมือในชุมชนจะก่อให้เกิดความสามารถในการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ฐานชุมชนที่มีศักยภาพในการส่งเสริมผู้เรียนทุกช่วงวัย (สนอง โลหิตวิเศษ, 2559) นอกจากการพัฒนาพื้นที่ที่จะเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงราย, 2563) ทำให้เกิดการเรียนรู้และการเล่นที่มีความหมายมากกว่าการเสริมสร้างพัฒนาการตามช่วงวัย แต่เป็นการเข้าใจตนเองและวิถีชุมชนผ่านการเล่นอิสระโดยใช้ทรัพยากรในพื้นที่เป็นสื่อในการเรียนรู้ (สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้, 2560) การขับเคลื่อนการเรียนรู้โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เน้นการลงมือปฏิบัติ อาศัยเครื่องมือและสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ลดความเนือยนิ่งและพฤติกรรมติดจอ ป้องกันโรคไม่ติดต่อ กระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวร่างกายพัฒนากล้ามเนื้อและเกิดปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างบุคคล รวมไปถึงการจัดสรรกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงพื้นที่ภายนอกและภายในห้องเรียนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและมีความปลอดภัย (ชาริกา ชาญนนท์พิพัฒน์, 2566) นอกจากการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชนให้ได้มาตรฐานต่อการเรียนรู้ของเด็กแล้ว ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาบุคลากรผู้ถ่ายทอดและให้ความรู้แก่ผู้เข้าใช้พื้นที่การเรียนรู้ในชุมชน เนื่องจากเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ที่มีองค์ความรู้อยู่อย่างเข้มข้น แต่ยังต้องการทักษะการจัดการกิจกรรมและการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่คนแต่ละกลุ่มช่วงวัย เนื่องจากการออกแบบพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และความสามารถของผู้จัดกิจกรรมจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการเรียนรู้และผลลัพธ์การเรียนรู้ได้ (Learning Experience and Outcomes) (สุรวิทย์ อัสสพันธ์, 2566) จึงควรมีการตรวจสอบ ปรับปรุง จัดการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้อยู่ในสภาพดีและพร้อมให้บริการอย่างต่อเนื่อง (ครองสิทธิ์ บุตรสุวรรณ, 2561)

ชุมชนเขตทุ่งครุ - บางขุนเทียน ตั้งอยู่รอบนอกกรุงเทพมหานคร มีคลองบางมดเป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างเขตทุ่งครุ - บางขุนเทียน มีเส้นทางเดินเลียบบคลองระหว่างเขตทุ่งครุและบางขุนเทียน ระยะทางริมคลองยาวประมาณ 7 กิโลเมตร มีความโดดเด่นด้านสังคมพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วย ชาวมุสลิม ชาวไทย และชาวไทยเชื้อสายจีน ก่อให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตเฉพาะตัว (วันใหม่ นิยม, 2566) แต่จากการขยายตัวของพื้นที่ในปัจจุบันมีผลให้เกิดการปะทะกันของวัฒนธรรมสังคมเมืองและสังคมเกษตรกรรม ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนจึงร่วมกันหาทางสร้างรายได้ที่จะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้กับชาวบ้านในชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวและการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกับบริบท วัฒนธรรม ภูมิสังคม ตลอดจนระยะเวลากว่า 7 ปี (วิไลวรรณ ประทุมวงศ์, 2564) ชุมชนบริเวณริมคลองมีความสนใจและต้องการเปลี่ยนบ้านที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่การเรียนรู้ มีการจัดกิจกรรมพัฒนาส่งเสริมการเรียนรู้บนฐานความสนใจของเด็ก ครอบครัว และเจ้าของสถานที่ ในลักษณะจิตอาสาหรือการลงขันค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ เช่น ตลาดมดตะนอย วิสาหกิจกัมปงโนดงปรีอ หรือการจัดเทศกาลบางมดเฟสติวัล รวมทั้งมีบางสถานที่ดำเนินการในลักษณะธุรกิจที่ไม่แสวงหากำไรแต่มุ่งที่จะส่งเสริมและใช้กิจกรรมในการรวมกลุ่มเด็ก ๆ เช่น ศูนย์สร้างสุขอาริยา เมตตยา โดยกิจกรรมเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน ปัจจุบันพื้นที่

ดังกล่าวยังมีความต้องการจัดการพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับทุกกลุ่มช่วงวัย รวมถึงเพิ่มการนำ อัตลักษณ์ วิถีชีวิตดั้งเดิมในท้องถิ่นเข้ามาเชื่อมโยงให้เกิดการเห็นคุณค่า เข้าใจตนเอง และวิถีชีวิตในชุมชน เพื่อส่งเสริม การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพในชุมชน อีกทั้งเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้มีความต้องการพัฒนาพื้นที่ทาง กายภาพและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นอัตลักษณ์ ทรัพยากร ธรรมชาติท้องถิ่น และเชื่อมโยงเครือข่ายพื้นที่การ เรียนรู้ในชุมชนให้เสริมหนุนกันมากยิ่งขึ้นเพื่อพัฒนาประเทศในมิติด้านการศึกษาให้มีความเท่าเทียม สามารถนำไป ปฏิบัติและใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและสร้างสรรค์

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของแหล่งเรียนรู้ในเขตทุ่งครุ - บางขุนเทียน เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม โดยใช้พื้นที่นำร่อง 4 แห่ง ได้แก่ 1) SAFETist Farm 2) บ้านเขี้ยววาดและภาพพิมพ์ 3) บ้านมุมนิ คูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมชาติ และวิถีชุมชนริม คลองบางมด 4) แหล่งเรียนรู้ศูนย์สร้างสุขอารียามเตาตา เพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วมที่มีความเหมาะสม เข้าถึงสะดวก ปลอดภัย ผ่านระบบกลไกความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder) ทุกภาคส่วน สามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชน การพัฒนาคนในชุมชนส่งผล ต่อการพัฒนาประเทศ และยังสามารถเป็นต้นแบบให้กับพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหาพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชนทุ่งครุ - บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อออกแบบพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทุ่งครุ - บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพ ในเขตทุ่งครุ - บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **รูปแบบการวิจัย** เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ใช้ วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจบริบทและสภาพ ปัจจุบันของพื้นที่ การสัมภาษณ์เจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ ครู และผู้ปกครอง และทดลองใช้พื้นที่และกิจกรรมในพื้นที่ การเรียนรู้เขตทุ่งครุ-บางขุนเทียน 4 แห่ง ประกอบด้วย 1) SAFETist Farm 2) บ้านเขี้ยววาดและภาพพิมพ์ 3) บ้านมุมนิ ศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมชาติ และวิถีชุมชนริมคลองบางมด 4) ศูนย์สร้างสุขอารียามเตาตา ซึ่งได้แบ่ง การดำเนินการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบทและสภาพปัญหาพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชน จากกิจกรรมการเรียนรู้ที่ ดำเนินการอยู่ พร้อมทั้งจัดประชุมร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ประกอบด้วย คณะผู้วิจัย เจ้าของพื้นที่การ เรียนรู้ ครู และผู้ปกครอง เพื่อให้ได้ความต้องการในการออกแบบพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ เดินทางไปศึกษาดู งานพื้นที่การเรียนรู้อื่นที่เกี่ยวข้องและมีแนวความคิดใกล้เคียงกัน เพื่อศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ ชุมชนเป็นฐาน 2 แห่ง ได้แก่ 1) การเรียนรู้ทางธรรมชาติ (Nature Based Learning) ที่ป่าเศรษฐกิจครอบครัว อ. กุสุมาลย์ จ.สกลนคร 2) กิจกรรมการเรียนรู้ในเซฟติสต์ ฟาร์ม (SAFETist Farm) ที่จัดร่วมกับโรงเรียนคู่ขนาน เพื่อนำมา เป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ระยะเวลา 3 เดือน

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชน 4 แห่ง จากการประชุมร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วน เสียในชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและชี้แจงกระบวนการวิจัย จากนั้นดำเนินการสำรวจ สัมภาษณ์ และ สังเกตการณ์ร่วมกับเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชน ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน รวมไปถึงเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ พื้นที่ทางกายภาพและกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ระยะเวลา 1 เดือน

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ จัดเวทีประชุม เพื่อนำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชน 4 แห่ง นำมาสร้างแบบร่างเพื่อพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ ทำการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และวางแผนการทดลองกิจกรรมร่วมกัน ระยะเวลา 1 เดือน

ขั้นตอนที่ 4 นำผลการออกแบบมาทดลอง ปรับปรุง ประเมินความเหมาะสมในพื้นที่การเรียนรู้ ทั้ง 4 แห่ง พร้อมทั้งติดตามการดำเนินกิจกรรมของแต่ละพื้นที่ โดยทีมวิจัย จากนั้นจัดเวทีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อถอดบทเรียนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงมีการวัดและประเมินผล เพื่อนำมาปรับปรุง ระยะเวลา 1 เดือน

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปผลและวิเคราะห์ โดยการนำผลการวิจัยจากขั้นตอนที่ 4 มาสรุป เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ระยะเวลา 1 เดือน

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การลงพื้นที่สำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเขตทุ่งครุ - บางขุนเทียน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ 7 คน ครู 5 คน ผู้ปกครอง 13 คน และนักจัดกิจกรรม 3 คน จำนวนทั้งสิ้น 28 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยศึกษาและทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) จากตำรา หนังสือ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อกำหนดขอบเขตประเด็นสำคัญให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และพัฒนาเครื่องมือ ประกอบด้วย 1) แบบสำรวจพื้นที่การเรียนรู้ 2) แบบสัมภาษณ์เจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ 3) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครู 4) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ปกครอง นำเครื่องมือวิจัยให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item - Objective Congruence: IOC) ตั้งแต่ 0.67 - 1.00 ซึ่งข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรงใช้ได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในขั้นวิเคราะห์ (Analysis Phase) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บริบทและสภาพปัญหาพื้นที่ รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน ศึกษาดูงานพื้นที่การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องและมีแนวความคิดใกล้เคียงกัน และใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยใช้การจดบันทึก การบันทึกเสียง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อมูลนำมาสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระ (Content Analysis) จากการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาจำแนกประเภทของข้อมูลตามความสัมพันธ์ วิเคราะห์เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แยกตามประเด็น ซึ่งผลการรวบรวมข้อมูลสะท้อนถึงบริบทและสภาพปัญหาพื้นที่ รูปแบบกิจกรรม และแนวทางการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนาพื้นที่เชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนทุ่งครุ - บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีผลการวิจัย 3 ประเด็น ดังนี้

1. บริบทและสภาพปัญหาพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชนเขตทุ่งครุ-บางขุนเทียน

พื้นที่การเรียนรู้ในเขตทุ่งครุ-บางขุนเทียน สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) สถานศึกษา ในพื้นที่เขตทุ่งครุ มีโรงเรียนจำนวน 24 แห่ง มหาวิทยาลัย 1 แห่ง ในพื้นที่บางขุนเทียน มีโรงเรียนจำนวน 20 แห่ง

มหาวิทยาลัย 1 แห่ง 2) พื้นที่การเรียนรู้ชุมชน ในพื้นที่เขตทุ่งครุ มีจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ บ้านมุมิน และเซฟติสฟาร์ม ในพื้นที่บางขุนเทียน มีจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ บ้านอารียามเตายา บ้านเซียนवादและภาพพิมพ์ 3) พื้นที่การเรียนรู้ของรัฐ ในพื้นที่เขตทุ่งครุ มี 5 แห่ง ได้แก่ 1) พิพิธภัณฑสถานเด็กกรุงเทพมหานครแห่งที่ 2 2) ศูนย์เยาวชนทุ่งครุ 3) ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ทุ่งครุ 4) ค่ายลูกเสือกรุงธน 5) สวนธนบุรีรมย์ ในพื้นที่บางขุนเทียนมี 1 แห่ง ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร โดยสถานที่ดังกล่าว กระจายตัวในเขตทุ่งครุ-บางขุนเทียน มีปราชญ์และเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ที่มีภูมิปัญญาและภูมิรู้เฉพาะทางหลากหลาย อาทิ ด้านประวัติศาสตร์ การจัดกิจกรรม ศิลปะ การเกษตร การเดินเรือ เป็นต้น โดยบริเวณสองฝั่งคลองยังมีชาวบ้านส่วนหนึ่งประกอบอาชีพการเกษตรและอาชีพอิสระ เช่น สวนส้ม สวนผลไม้ผสมผสาน สวนมะพร้าว น้ำหอม สวนหมาก เลี้ยงปลา เลี้ยงแพะ ไร่ของชำ ริมคลอง ฯลฯ อีกทั้งคลองเป็นเส้นทางทางท่องเที่ยวทางเรือ การสัญจรทางน้ำที่สำคัญในชุมชน

จากการศึกษาพบว่าตั้งแต่ปี 2560 ผู้ประกอบการพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชนต้องการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ทางด้านกายภาพและกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง มีการเข้าร่วมโครงการบางมดเฟสติวัลที่ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวและการเปลี่ยนบ้านให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ สร้างแนวทางให้คนในชุมชนเห็นศักยภาพของพื้นที่ตนเอง แต่ในขณะนั้นยังไม่มีผู้สนับสนุนผลักดันอย่างเป็นทางการและยังไม่มีการสร้างเครือข่ายของผู้ประกอบการพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชน จากจุดเริ่มต้นในครั้งนั้นทำให้เกิดความสนใจของผู้ประกอบการพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชนที่ได้พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม 4 แห่ง ได้แก่ 1) SAFETist Farm 2) บ้านเซียนवादและภาพพิมพ์ 3) บ้านมุมิน ศูนย์การเรียนรู้ศิลปะธรรมชาติและวิถีชุมชนริมคลองบางมด และ 4) ศูนย์สร้างสุข อารียามเตายา

ปัจจุบันพื้นที่การเรียนรู้ทั้ง 4 แห่ง ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมตามความสามารถของเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ เช่น บ้านเซียนवादและภาพพิมพ์ มีความสามารถด้านการสอนพายเรือคายัคและสร้างงานศิลปะ ในขณะที่บ้านมุมินเน้นการทำงานประดิษฐ์และการทำงานนโมไทย เป็นต้น จากการสัมภาษณ์เจ้าของพื้นที่ ครู และผู้ประกอบการ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเห็นด้านพื้นที่การเรียนรู้ภายในชุมชนพบว่า ยังมีประเด็นที่เป็นปัญหาและความต้องการรูปแบบกิจกรรม ดังนี้

“เรามีความเชี่ยวชาญในการพายเรืออยู่แล้ว เคยรับทำกิจกรรมบ้าง แต่ยังไม่ค่อยมีความรู้เรื่องการจัดพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมโดยเฉพาะ เพราะพื้นที่ทำกิจกรรมในปัจจุบันก็อยู่ในตัวบ้านด้วย บางครั้งก็ไม่สะดวกในการใช้งานพื้นที่รวมถึงพื้นที่ไม่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมบางประเภท”

(เจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, 2565)

“อยากให้ลูกได้เรียนรู้กิจกรรมนอกห้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต ผ่านการเล่น การลงมือทำจริง ให้เกิดความสนุก รู้สึกอิสระ และมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น”

(ผู้ประกอบการ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5, 2566)

“อยากให้ลูกมีพื้นที่เล่นสนุก ได้เรียนรู้ธรรมชาติ มีการเดินทางที่สะดวกไม่ไกลจากบ้าน สามารถมั่นใจได้ว่าปลอดภัย และมีราคาที่ไม่แพง”

(ผู้ประกอบการ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10, 2566)

“ในชุมชนเรามีพื้นที่ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์มาก อยากให้พื้นที่การเรียนรู้มีกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่น เพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าในท้องถิ่นของตนเอง ควรมีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง หรือร่วมมือกับโรงเรียนได้”

(ครู ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, 2566)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า พื้นที่การเรียนรู้ที่ดีจะช่วยส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้นอกห้องเรียน ควรมีการเดินทางสะดวก ปลอดภัย มีค่าใช้จ่ายน้อย สนุก เหมาะสมกับทุกช่วงวัย และสอดคล้องกับบริบทในชุมชน พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชนให้มีศักยภาพ สร้างพื้นที่การเรียนรู้ริมคลองที่ช่วยส่งเสริมการเห็นคุณค่าในวิถีชีวิต วัฒนธรรมในชุมชน และสามารถบูรณาการกับการเรียนรู้ร่วมกับสถาบันการศึกษาได้

จากการวิเคราะห์พื้นที่นาร่อง 4 แห่ง ทำให้ทราบถึงความเหมาะสมของพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ควรพัฒนาได้ 5 ประเด็น ดังนี้

1. ออกแบบกิจกรรมมีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ เช่น ตกปลา ยกยอ พายเรือคายัค ทำผ้ามัดย้อม แต่งหน้าขนมปัง ระบายสีผ้าบาติก ทำขนมไทย และการส่งเสริมความเข้าใจพหุวัฒนธรรมและศาสนา
2. พัฒนาทักษะของเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ ให้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ตามความเชี่ยวชาญเฉพาะตน และเน้นการสาธิตด้วยการลงมือปฏิบัติได้
3. ควรปรับปรุงพื้นที่การเรียนรู้ให้เหมาะสม เนื่องจากมีการใช้บ้านเป็นพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรม จึงควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน
4. เน้นการใช้สื่อการเรียนรู้จากอุปกรณ์หรือทรัพยากรที่มีในพื้นที่มาใช้ในการบรรยาย สาธิต และลงมือปฏิบัติ เช่น อุปกรณ์เครื่องครัว ไม้พายเรือคายัค เรือคายัค ห่วงยาง วัสดุธรรมชาติในพื้นที่ เช่น คันเบ็ดตกปลาจากไม้ไผ่ ไม้ยกยอ และการประกอบอาหารด้วยวัตถุดิบในฟาร์ม เช่น ปลา ไข่ พืชผักผลไม้ และสมุนไพร เป็นต้น
5. สร้างทักษะการบริหารจัดการพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการแก่ผู้เรียน การวางแผนการตลาด การทำประชาสัมพันธ์ออนไลน์ การวางตารางกิจกรรมให้เหมาะสม เปิดทำการสม่ำเสมอ รวมถึงการพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทความสามารถชุมชน เช่น กิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิตแก่เด็กและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ในชุมชน

2. การออกแบบพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกระดับ-บางชุมชนเทียน กรุงเทพมหานคร

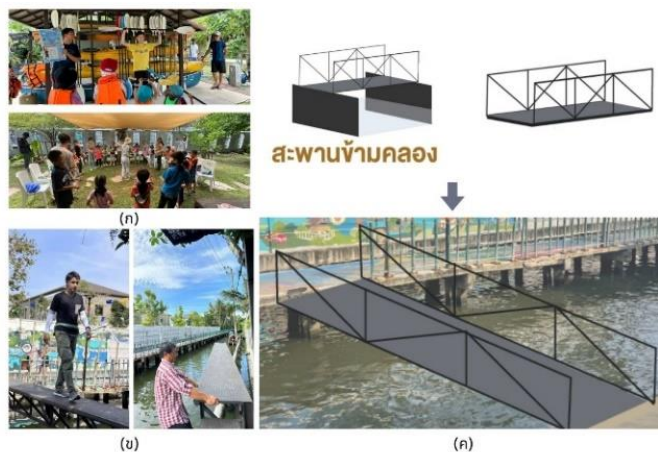
จากการทดลองกิจกรรมนาร่องในพื้นที่ 4 แห่ง การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการสังเกต สรุป และประเมินความเหมาะสมของพื้นที่ร่วมกับเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ เพื่อเสนอแนวทางในการออกแบบและปรับปรุงพื้นที่ทางกายภาพ และกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 “ทักษะชีวิต” สถานที่: SAFETist Farm พื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ขนาด 1,045 ตารางเมตร เปิดให้บริการเฉพาะวันเสาร์และอาทิตย์ หรือวันทีนัดหมาย อาคารเป็นบ้านไม้ 2 ชั้น สร้างจากไม้ไผ่ ใบจาก และกระจกจากการรับบริจาค พื้นที่มีจุดเด่นด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อม สภาพพื้นที่ทางกายภาพที่ควรปรับปรุงคือ ทางเข้าค่อนข้างลาดชันไม่เหมาะแก่เด็กและผู้สูงอายุ ควรปรับทางลาดเอียงให้มีความชันต่ำหรือปรับปรุงเป็นทางลาดเสริมบันได ใช้วัสดุเป็นเหล็กกล่องเคลือบกัลวาไนซ์แบบเหล็กฉีกสามารถระบายน้ำได้ในกรณีน้ำขึ้น ส่วนกิจกรรมควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม การเดินสำรวจเส้นทางธรรมชาติ เน้นทักษะด้านร่างกาย เช่น การปลูกผัก การเก็บไข่ไก่ การประกอบอาหาร การตกปลา การพายเรือคายัค และการสร้างสรรค์งานศิลปะด้วยวัสดุธรรมชาติ

ภาพที่ 1 ตัวอย่างกิจกรรมทำอาหารและยกยอ (ก) ทางลาดเข้าบ้านในปัจจุบัน (ข)
การออกแบบทางลาดคู่กับบันไดเหล็กถักบริเวณทางเข้า SAFETist Farm (ค)

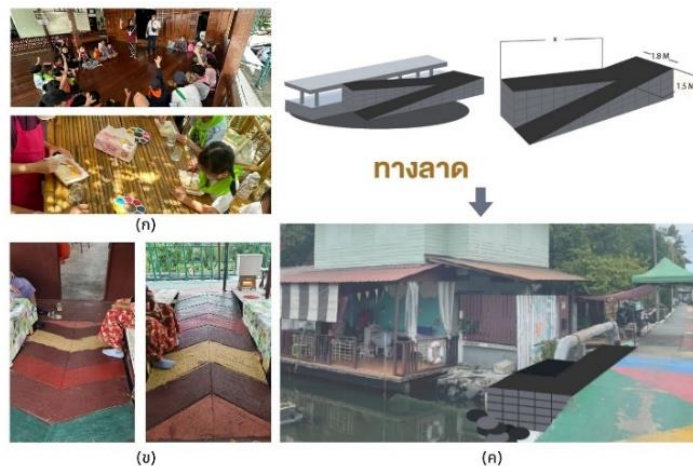
กิจกรรมที่ 2 “ชีวิตริมคลองบางมด” สถานที่: บ้านเขื่อนวาดและภาพพิมพ์ เป็นศูนย์พายเรือคายัคและเรือ
นำเที่ยว พื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมขนาด 119 ตารางเมตร เปิดให้บริการเฉพาะวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ หรือ
วันทีนัดหมาย อาคารเป็นบ้านปูน 2 ชั้น มีโรงจอดเรือริมคลองเป็นพื้นที่หลักในการจัดกิจกรรม สามารถเดินทางเข้า
พื้นที่ด้วยการนั่งเรือ การเดิน การใช้รถยนต์ และการใช้สะพานเหล็กทอดข้ามพากมีขนาด กว้าง 50 ซม. ไม่มีราว
จับทำให้ไม่ปลอดภัยแต่สะดวกในการเข้าถึง จึงทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ใช้อย่างสม่ำเสมอ จึงควรมีการ
ปรับปรุงความกว้างสะพานให้มากกว่า 1 เมตร ต่อเติมโครงเหล็กถัก (Truss) ทำเป็นราวจับ ใช้วัสดุเป็นตงเหล็ก
กล่องชุบสังกะสีหรือสแตนเลส ขนาด 1 นิ้ว พื้นสะพานใช้วัสดุเหล็กถักเพื่อระบายน้ำ แข็งแรง และทนทานต่อ
สภาพอากาศ ควรสร้างห้องน้ำสำหรับรองรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมภายนอก ด้านกิจกรรมควรส่งเสริมทักษะการดูแล
ตนเองให้ปลอดภัยจากการจมน้ำ การพัฒนาความรู้ และทักษะการปฏิบัติเกี่ยวกับการพายเรือคายัค เสริมเส้นทาง
พายเรือเวียนเป็นวงกลมรอบชุมชน ผ่านสวนป่า สวนเกษตรผสมผสาน ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเห็นคุณค่า
ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตในชุมชน รวมถึงการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 2 ตัวอย่างกิจกรรมพายเรือและร้องตะโกนโยนยี่น (ก)
การเดินทางด้วยสะพานข้ามคลองในปัจจุบัน (ข) การออกแบบสะพานข้ามคลองบ้านเขื่อนวาดและภาพพิมพ์ (ค)

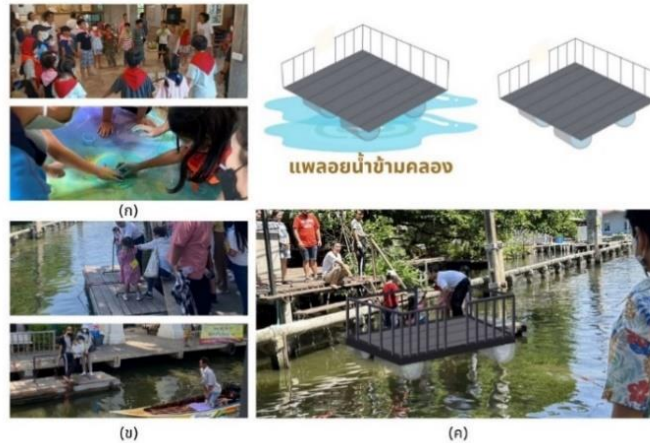

กิจกรรมที่ 3 “ศิลปะกับวิถีชีวิตชุมชน” สถานที่: บ้านมุมิน ศูนย์การเรียนรู้ศิลปะธรรมชาติและวิถีชุมชนริมคลองบางมด พื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมศิลปะและงานประดิษฐ์ขนาด 130 ตารางเมตร เปิดให้บริการเฉพาะวันเสาร์และอาทิตย์ หรือวันที่นัดหมาย อาคารเป็นบ้านไม้ผสมปูน มีสนามเด็กเล่น ศาลาพักผ่อน และลานกว้างสำหรับการจัดกิจกรรมกลางแจ้ง ทางเข้าด้านคลองเดิมเป็นทางปูนลาดชันเข้าถึงยาก โดยเฉพาะผู้สูงอายุและผู้พิการ ควรปรับระดับทางลาดให้มีความยาว 12 เมตร ความกว้างตลอดแนวทางเดิน 90 เซนติเมตร สร้างพื้นผิวทางลาดแบบป้องกันการลื่นล้ม ด้านการจัดกิจกรรม แต่เดิมสอนศิลปะและหัตถกรรมทั่วไปให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น ปั้นผ้าบาติก ปั้นที่กระเป๋าค่า สกรีนแก้ว จุดแข็งในพื้นที่การเรียนรู้คือ กลุ่มผู้จัดกิจกรรมเป็นชาวอิสลามสามารถออกแบบกิจกรรมในการเรียนรู้วัฒนธรรม เช่น การสร้างผลงานศิลปะจากแรงบันดาลใจในการชมกระจกสีมัสยิดมาใช้ในการแต่งหน้าขนมปัง ปั้นผ้าบาติก ปั้นที่กระเป๋าค่า และส่งเสริมให้เยาวชนอิสลามในชุมชนเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมทักษะอาชีพให้กับเยาวชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งในและนอกชุมชน

ภาพที่ 3 ตัวอย่างกิจกรรมวาดภาพระบายสีในมัสยิดและการแต่งหน้าขนมปัง (ก) ทางลาดเข้าบ้านในปัจจุบัน (ข) การออกแบบปรับปรุงทางเข้าบ้านมุมิน โดยการปรับระดับทางลาดและสร้างพื้นผิวป้องกันการลื่นล้ม (ค)

กิจกรรมที่ 4 “ความสุข” สถานที่: ศูนย์สร้างสุข อารียา เมตตยา พื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมสร้างสุขด้านศิลปะและการจัดเสวนาขนาด 110 ตารางเมตร เปิดให้บริการเฉพาะวันนัดหมาย อาคารเป็นบ้านไม้ผสมปูน 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นห้องอเนกประสงค์ ใช้การนั่งแพข้ามฟากและการเดินทางด้วยรถเพื่อเข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้ ปัจจุบันใช้แพข้ามฟากที่ไม่มีราวจับและต้องถ่วงน้ำหนักคนข้ามทั้งสองข้างให้เท่ากันเพื่อความสมดุล จึงควรออกแบบแพข้ามฟากด้วยการเพิ่มราวจับความสูง 90 เซนติเมตร พื้นแพใช้วัสดุเหล็กฉีกเพื่อระบายน้ำและทนทานต่อการใช้งานในคลองและใช้ถังลอยน้ำเป็นตัวช่วยในการทำให้พื้นแพลอยน้ำแบบมั่นคง ใช้วิธีการชักออกในการเคลื่อนที่และผ่อนแรง เพื่อให้ใช้งานสะดวก มั่นคงและปลอดภัยต่อทุกกลุ่มช่วงวัย ด้านการออกแบบกิจกรรมควรพัฒนานักจัดกิจกรรมภายในชุมชน เนื่องจากพื้นที่การเรียนรู้เน้นการอ่านหนังสือและเสวนาเฉพาะกลุ่ม สถานที่ที่มีความพร้อมแต่ยังขาดนักจัดกิจกรรมที่สามารถดำเนินการในพื้นที่ได้

ภาพที่ 4 ตัวอย่างกิจกรรมศิลปะแบบมีส่วนร่วม (ก) การเดินทางด้วยแพข้ามฟากในปัจจุบัน (ข) การออกแบบปรับปรุงแพข้ามฟาก โดยใช้วัสดุเหล็กฉีก เพิ่มราวจับ และถังลอยน้ำเพื่อความมั่นคง (ค)

3. แนวทางการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพ ในเขตทุ่งครุ-บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
การพัฒนาพื้นที่เชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนทุ่งครุ-บางขุนเทียน มี 2 องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมในชุมชน 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในชุมชน

1. การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมในชุมชน ประกอบด้วย การทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้แต่ละแห่ง ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และภาครัฐ โดยเฉพาะนโยบายภาครัฐที่จำเป็นต้องจัดเวทีชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความต้องการเฉพาะพื้นที่และ การวางแผนปรับปรุงพื้นที่สาธารณะเพื่อให้สอดคล้องกับพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชนร่วมกัน สร้างกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถของชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้ได้พื้นที่ที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้โดยใช้ความมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่ม โดยใช้กระบวนการ 5 ขั้นตอนดังนี้

กระบวนการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในชุมชน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพบริบทพื้นที่และสภาพพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชน 4 แห่ง

ขั้นตอนที่ 2 การประชุมร่วมกับเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อคัดเลือกพื้นที่การเรียนรู้นำร่อง

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาพื้นที่และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองกิจกรรม สรุปและประเมินความเหมาะสมของพื้นที่และ

กิจกรรม

ขั้นตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน

2. ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในชุมชน 5 ด้าน ดังนี้

2.1 ความปลอดภัย ประกอบด้วย 1) ทางเดินริมคลองมีความกว้างขนาด 1.50 เมตร ใช้สัญจรด้วยการเดินเท้า จักรยาน และรถจักรยานยนต์ ควรเพิ่มช่องทางพักเพื่อหลบหลีกรถสวน และการทำป้ายให้ข้อมูลความปลอดภัยเพื่อสร้างการตระหนักรู้การใช้ฟุตบอลริมคลองร่วมกัน 2) พื้นที่ทางเดินริมคลองไม่มีราวกันตกตลอดทาง จึงควรทำราวกันตกเพื่อป้องกันอุบัติเหตุการพลัดตกลงน้ำ 3) มีแสงสว่างส่องทางตลอดเส้นทางริม

คลอง เพื่อทำให้เกิดความปลอดภัยในการเดินทางตอนกลางคืน 4) การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ริมคลอง ควรปรับปรุงด้วยการเพิ่มราวจับแพชข้ามฟาก เนื่องจากมีการพลัดตกจากแพที่ใช้ในการข้ามฟาก เพิ่มความกว้างสะพานเหล็ก และใช้วัสดุเหล็กฉีกเพื่อระบายน้ำและทนทานต่อการใช้งานในคลอง

2.2 จุดเชื่อมต่อการเดินทางไปยังพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชน มีคลองที่เชื่อมต่อกันเป็นเส้นทางหลัก การเดินทางส่วนใหญ่คือการเดิน พายเรือ ปั่นจักรยาน และรถจักรยานยนต์ แต่หากเดินทางด้วยรถยนต์จะมีระยะทางที่ไกลกว่า และมีพื้นที่จอดรถไม่เพียงพอต่อผู้ใช้บริการ จึงเป็นข้อจำกัดต่อการเข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้ ควรแก้ปัญหาด้วยแจ้งจุดจอดรถในพื้นที่สาธารณะที่สามารถใช้บริการได้ เพื่อให้สามารถเข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้ได้สะดวกเพียงพอต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งควรพัฒนาทางเชื่อมข้ามคลองให้แข็งแรงปลอดภัยและเหมาะสมแก่พื้นที่การเรียนรู้ทุกแห่ง

2.3 สภาพแวดล้อมภายในและนอกพื้นที่ ควรจัดนิเวศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทั้งสภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน แบ่งสัดส่วนให้เหมาะสมและเพียงพอกับจำนวนผู้ใช้บริการ รวมไปถึงสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น สุขา การจัดการขยะ การบริการอาหาร ควรมีสื่อการเรียนรู้สมัยใหม่ นำทรัพยากรในชุมชนมาเป็นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าวิถีชีวิตในท้องถิ่น ยกตัวอย่าง เช่น บ้านเขียนวาดและภาพพิมพ์ ใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างกิจกรรมเพื่อค้นหา RC จากอัตลักษณ์ในชุมชน

2.4 ปรับปรุงพื้นที่ทางกายภาพด้วยวัสดุที่แข็งแรง ทนทาน และเหมาะสมต่อสภาพพื้นที่ริมคลอง สามารถใช้งานได้ในระยะยาว ยกตัวอย่างเช่น บ้านเขียนวาดและภาพพิมพ์ ใช้สะพานเหล็กเป็นทางเชื่อมในการเดินทางข้ามคลอง ปรับปรุงด้วยการต่อเติมราวจับและพื้นทางเดินที่มีขนาดกว้างมากขึ้น ควรใช้วัสดุเหล็กเคลือบกาวเอนโรนเป็นโครงหลักและพื้นทางเดินเป็นเหล็กฉีก เพื่อความทนทานต่อสภาพอากาศและสภาพพื้นที่ริมคลอง รวมถึงมีราคาร่อมเยาว์ สามารถปรับปรุงได้ทันที

2.5 ส่งเสริมทักษะการบริหารจัดการพื้นที่และกระบวนการเรียนรู้สำหรับเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ ประชาชนชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในด้านวัฒนธรรม การทำอาหาร การทำงานศิลปะ และการเกษตร เพื่อให้มีทักษะเผยแพร่ความรู้ ส่งเสริมการเห็นคุณค่าวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ควรกำหนดเวลาเปิด-ปิด การให้บริการที่ชัดเจน มีแผนการทำกิจกรรมที่สม่ำเสมอ สามารถกำหนดรูปแบบกิจกรรม การประเมินผลการเรียนรู้ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อนำมาพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ให้อยู่ในสภาพที่ดีพร้อมให้บริการและเหมาะสมกับกิจกรรมอื่น ๆ ในอนาคต ดังที่ผู้ปกครองให้ความเห็นว่า “ควรมีการจัดกิจกรรมสำหรับครอบครัวทุกสัปดาห์ เข้าใช้บริการได้ง่าย เพื่อให้เด็ก ๆ ได้มีโอกาสเล่น ทำกิจกรรมสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง และสามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้” รวมถึงการวางแผนหาทุนเพื่อพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพและกิจกรรมเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ สร้างภาครูธุรกิจ เครือข่ายพื้นที่การเรียนรู้ แลกเปลี่ยนและพัฒนากิจกรรมร่วมกัน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยการพัฒนาพื้นที่เชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนทุ่งครุ-บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. บริบทและสภาพปัญหาพื้นที่การเรียนรู้ในเขตทุ่งครุ - บางขุนเทียน ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณริมคลอง ใช้บ้านเป็นพื้นที่การเรียนรู้ การเข้าถึงพื้นที่การเรียนรู้มีระดับความสะดวกที่แตกต่างกัน เริ่มจากการเดินทางข้ามคลองด้วยสะพาน ทางเชื่อมประเภทต่างๆ การปั่นจักรยาน การขับรถจักรยานยนต์ รถยนต์ และเรือ การเดินทางยังคงเป็นปัญหาที่ต้องปรับปรุงของเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้และผู้เข้าร่วมกิจกรรม ควรมีแนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสมและเชื่อมต่อพื้นที่ทุกจุดด้วยการออกแบบให้มีระบบขนส่งสาธารณะที่บริการรับ-ส่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมไปยังพื้นที่การเรียนรู้ต่าง ๆ (วุฒิสาร ตันไชย, 2566)

2. การออกแบบพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทุ่งครุ - บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จากการสำรวจและสัมภาษณ์ถึงกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน พื้นที่ทางกายภาพส่วนใหญ่ควรปรับปรุงทางเข้าพื้นที่การเรียนรู้ให้เอื้อต่อผู้เรียน เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้งานทุกช่วงวัย ทั้งในด้านกายภาพ ความชอบ ความต้องการ และความสามารถในการเรียนรู้ (อาริยา ป้องศิริ, 2565) ในส่วนของการจัดกิจกรรม ปัจจุบันมีการจัดกิจกรรมประเภทศิลปะ งานหัตถกรรม การพายเรือ และการทำขนมไทยที่มีรูปแบบทั่วไป จึงออกแบบให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในชุมชน จากนั้นนำไปทดลองโดยให้ผู้เรียนศึกษารูปแบบงานสถาปัตยกรรมในมัสยิดชุมชน เพื่อสร้างความซาบซึ้ง การนำแรงบันดาลใจมาใช้ในกิจกรรมการตกแต่งหน้าขนมปังหรือการระบายสีกระดาษ รวมถึงออกแบบกิจกรรมการทำขนมลูกชุบรูปส้มบางมด เพื่อให้สอดคล้องอัตลักษณ์และภูมิปัญญาเดิมในท้องถิ่น ซึ่งการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน จะได้ประโยชน์ทั้งคนในชุมชนและคนภายนอกที่มาเรียนรู้และใช้ประโยชน์ในพื้นที่เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ สามารถสร้างประสบการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งเสริมการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในลักษณะการประยุกต์ใช้อัตลักษณ์ในท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) สามารถสร้างโอกาสแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาเศรษฐกิจให้แก่ผู้ประกอบการทุกประเภทในพื้นที่

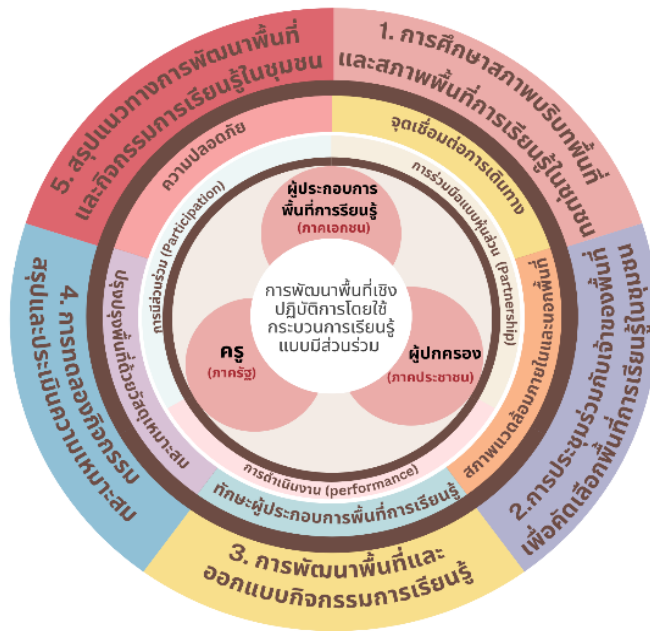
3. แนวทางการพัฒนาพื้นที่เชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนทุ่งครุ-บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ใช้หลักการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและส่งเสริมให้มีพื้นที่การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) สร้างกระบวนการแบบมีส่วนร่วมจากเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ ครู และผู้ประกอบการ ในการวางแผน ออกแบบ สะท้อนคิด และการประเมินผลการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับสูตรดา แก้วศรีหา กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นการเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ การได้ร่วมลงมือปฏิบัติจริง ในกิจกรรมต่าง ๆ ของคนชุมชน มีผลทั้งต่อการเรียนรู้และทำให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้ (สูตรดา แก้วศรีหา, 2565) รวมถึงควรเชื่อมโยงบทเรียนร่วมกับสถานศึกษาในชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียนและนอกห้องเรียนควบคู่กันอย่างเป็นระบบ มีผู้ประสานงานและพัฒนาการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีผ่านเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมในพื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกับกลุ่มเจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ ภาคเอกชน ประสานความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ การร่วมประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การเชื่อมโยงเครือข่ายพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน (วิสันต์ พยุงวงษ์, 2560)

การมีส่วนร่วมกันคนในชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญทำให้คนในชุมชน เจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ สถานศึกษา และ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความไว้วางใจเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน เกิดกระบวนการทำงานเป็นทีมและมีความรู้สึกการเป็นเจ้าของร่วม การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการปฏิบัติและการถอดองค์ความรู้ภายในพื้นที่ จะสามารถใช้ศักยภาพพื้นที่การเรียนรู้ได้อย่างคุ้มค่า (สุทธิพงษ์ สาชะรุ่ง, 2553) อีกทั้งควรส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการพื้นที่การเรียนรู้ตามคุณลักษณะของนวัตกรรมที่ดี คือ หมั่นใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม รู้จักสังเกต มีความกระตือรือร้น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และพัฒนาตนเอง (พระชานี โกสโล และคณะ, 2560) เพื่อให้สามารถพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ตามความถนัดของตนเองและเอื้อต่อการพัฒนาความรู้และทักษะของผู้เรียนให้ครบทุกด้าน รวมถึงการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่ม และสามารถสร้างนิเวศการเรียนรู้ร่วมกับภาคีธุรกิจโดยรอบ เช่น ร้านอาหาร ตลาด วัดริมคลองเพื่อเป็นความสะดวกต่อผู้ประกอบการที่พบบุตรหลานมาเข้าร่วมกิจกรรม ใช้เป็นพื้นที่ในการพักผ่อนระหว่างการทำกิจกรรมและเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนอย่างไรก็ตามการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ตามแนวทางที่ออกแบบไว้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้และเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ริมคลองในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยการพัฒนาพื้นที่เชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนทุ่งครุ-บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร สามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ โดยการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ประกอบด้วย เจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ ครู และผู้ปกครอง ให้มีบทบาทในการมีส่วนร่วม การให้ความร่วมมือในทุกขั้นตอนในการดำเนินงาน เปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมคิด วางแผน และตัดสินใจในทุกขั้นตอน รวมถึงการสรุปผลกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เห็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ โดยคำนึงถึง การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วม กระบวนการศึกษาพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในชุมชน 5 ขั้นตอน ซึ่งข้อค้นพบเป็นปัจจัยที่ควรคำนึงในการพัฒนาพื้นที่เชิงปฏิบัติการของชุมชนทุ่งครุ-บางขุนเทียน ประกอบด้วย 1) ความปลอดภัย 2) การเดินทางเชื่อมต่อไปยังพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชน 3) ปรับปรุงพื้นที่ด้วยวัสดุที่เหมาะสม 4) สภาพแวดล้อมภายในและนอกพื้นที่ และ 5) ส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการพื้นที่การเรียนรู้ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5 แผนภาพแสดงกระบวนการพัฒนาพื้นที่เชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนทุ่งครุ - บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

สรุปและข้อเสนอแนะ

กระบวนการพัฒนาพื้นที่เชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนทุ่งครุ-บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นกลไกในการวิจัย ออกแบบและพัฒนา โดยมีผู้ประกอบการพื้นที่การเรียนรู้ ครู และผู้ปกครองในเขตทุ่งครุ-บางขุนเทียน เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล การตัดสินใจ การออกแบบและพัฒนา รวมถึงการประเมินผลร่วมกันทุกขั้นตอน กระบวนการดังกล่าวจะเป็นต้นแบบการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน สะดวก ปลอดภัย ผ่านระบบกลไกความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder) ทุกภาคส่วน โดยใช้แนวทางการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในชุมชน ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วม 2) ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในชุมชน 5 ด้าน ประกอบด้วย จุดเชื่อมต่อ การเรียนรู้ ความปลอดภัย สภาพแวดล้อมภายในและนอกพื้นที่ วัสดุที่เหมาะสมในการปรับปรุงพื้นที่ และทักษะ

ผู้ประกอบการพื้นที่การเรียนรู้ มีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1) ควรปรับปรุงพื้นที่สำหรับรองรับการจอดรถ พื้นที่การพักผ่อนสำหรับผู้ปกครอง และพัฒนาจุดเชื่อมต่อการเดินทางของคนในและนอกชุมชน 1.2) สนับสนุนการเดินทางด้วยรถสาธารณะเพื่อเชื่อมต่อพื้นที่การเรียนรู้แต่ละแห่งและเป็นการสร้างพันธมิตรพื้นที่การเรียนรู้ฐานชุมชน 1.3) การสร้างเครือข่ายและการสร้างความมีส่วนร่วมในกลุ่มทำงานในพื้นที่ให้กว้างมากขึ้นทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อขยายผลการทำงานในการจัดการเรียนรู้สำหรับเยาวชน 1.4) ควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการกระจายงานและงบประมาณสู่ระดับปฏิบัติการในพื้นที่มากขึ้น รวมไปถึงการสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชนให้มีศักยภาพเชิงธุรกิจและใช้หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในชุมชนร่วมกับโรงเรียนสถานศึกษา เพื่อเชื่อมโยงคน ถนน และคลอง ให้กิจกรรมมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ให้กับทุกกลุ่มช่วงวัย และ 1.5) ควรมีการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการให้สามารถดำเนินการเชิงธุรกิจได้อย่างเป็นระบบ และ 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2.1) การศึกษานโยบายและความร่วมมือกับภาครัฐเพื่อกำหนดนโยบายและแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน 2.2) การพัฒนาเครือข่ายกลุ่มทำงานในพื้นที่ให้เพิ่มขึ้นทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เป็นภาคีในการสร้างพื้นที่การเรียนรู้สำหรับเยาวชนเพิ่มขึ้น 2.3) การสร้างเครือข่ายพันธมิตรกับโรงเรียนในชุมชนพัฒนานักเรียนร่วมกัน เพื่อสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้มีศักยภาพเชิงธุรกิจและใช้หลักสูตรจัดการเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐานการสร้างเศรษฐกิจชุมชนได้

กิตติกรรมประกาศ

โครงการการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ผ่านการคิดและการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมของเยาวชนและครอบครัวในเขตทุ่งครุและเขตบางขุนเทียนเพื่อสร้างต้นแบบการเรียนรู้ร่วม ได้รับทุนสนับสนุนจากทุนสนับสนุนงานวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Fund) ประเภท Basic Research Fund ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ของกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกว.) คณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณท่านที่ให้ทุนสนับสนุนการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณท่าน เจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ในเขตทุ่งครุ-บางขุนเทียน ครู และผู้ปกครอง ที่เข้ามามีส่วนร่วมตลอดขั้นตอนการดำเนินงาน

เอกสารอ้างอิง

- กล้า ทองขาว. (2561). การจัดการศึกษาฐานชุมชน (Community-based Education Management=CBEM). เรียกใช้เมื่อ 5 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.dpu.ac.th/ces/download.php?filename=1377584927.docx>
- ครองสิทธิ์ บุตรสุวรรณ. (2561). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านท่าหนองพันทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานองคาย เขต 2. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 7(27), 158-170.
- ครู ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3. (16 มี.ค. 2566). พื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน. (สุรัตน์ เพชรนิล, ผู้สัมภาษณ์)
- เจ้าของพื้นที่การเรียนรู้ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3. (25 พ.ย. 2565). พื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน. (สุรัตน์ เพชรนิล, ผู้สัมภาษณ์)
- ซาริกา ชาญนนท์พิพัฒน์. (2566). เปิดใจเปิดประตูเรียนรู้ใหม่ สู่พื้นที่การเรียนรู้ของคนยุคใหม่. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤษภาคม 2567 จาก <https://tdri.or.th/2023/03/learning-environment-of-the-new-generation/>
- ผู้ปกครอง ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10. (10 มี.ค. 2566). พื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน. (ลดาวัลย์ ศรีขาว, ผู้สัมภาษณ์)

- ผู้ปกครอง ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5. (10 มี.ค. 2566). พื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน. (สุรัตน์ เพชรนิล, ผู้สัมภาษณ์)
- พระชานี โกสโล และคณะ. (2560). การเสริมสร้างลักษณะผู้ประกอบการในชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านหนองนาคำ ตำบลหนองระเวียงอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 12(2), 69-78.
- พีรตร แก้วลาย. (2556). เมืองสร้างสรรค์: แนวทางการพัฒนาเมืองจากสินทรัพย์สร้างสรรค์ท้องถิ่นไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- วันใหม่ นิยม. (2566). ภูมิหลังคลองบางมด ย่านคลองชาวสวน ทางออกทะเล. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2567 จาก <https://www.greenbluerestbangkok.com>
- วิไลวรรณ ประทุมวงศ์. (2564). มจร.สำรวจเส้นทางคลองย่านฝั่งธนบุรี นาร่อง 4 เขต หวังเชื่อมต่อเส้นทางสัญจรคลองเพื่อการท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤษภาคม 2567 จาก <https://www.theglobal.world/2021/03/4.html>
- วิสันต์ พยุงวงษ์. (2560). แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนกรณีศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 11(2), 171-183.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2566). เพราะทุกพื้นที่ควรเป็นแหล่งเรียนรู้ - ถอดรหัสการสร้าง 'เมืองแห่งการเรียนรู้' เพื่อก้าวไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต. เรียกใช้เมื่อ 30 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.the101.world/learning-cities/>
- สนอง โลหิตวิเศษ. (2559). ชุมชนแห่งการเรียนรู้. ใน สารานุกรมศึกษาศาสตร์, (เล่มที่ 51, หน้า 31-40). กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (12) ประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ (พ.ศ. 2561– 2580). เรียกใช้เมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <http://nsc.nesdc.go.th>
- สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้. (2560). คิดค้นโลกด้วย Design Thinking โดย ASIAN Leadership Academy. เรียกใช้เมื่อ 31 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.okmd.or.th/knowledge-festival/articles/518/design-thinking>
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงราย. (2563). ศูนย์เรียนรู้ชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2567 จาก <https://chiangrai.cdd.go.th/services/learningcenter>
- สุทธิพงษ์ สาขะรุ่ง. (2553). การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามแหล่งการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนขนาดใหญ่ ตำบลผาสุก อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุรดา แก้วศรีหา. (2565). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานของทุนวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสารมติเชษฐารามวัดจอมมณี, 5(2), 237-251.
- สุรวิทย์ อัสสพันธ์. (2566). นิเวศการเรียนรู้: พื้นที่และกระบวนการที่การเรียนรู้ดำรงอยู่. วารสารวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์, 2(1), 167-168.
- อาริยา ป้องศิริ. (2565). การอนุรักษ์ สืบสานต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น “ธง กาศสินธุ์” บ้านนาโก ตำบลนาโก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารวิชาการรับใช้สังคม มทร.ล้านนา, 6(1), 41-53.